

TRENDIT JA SIGNAALIT TULEVAISUUDESTA

Anssi Niskanen
Johtaja – Metsäalan tulevaisuusfoorumi

Tulevaisuustyöpaja

Metsäalan tulevaisuusfoorumi¹ ja päättäjien metsäakatemia toteuttivat kurssin maastojakson yhteydessä metsäalan elinkeinojen tulevaisuustyöpajan. Työpajan tavoitteena oli luodata metsäalan elinkeinojen uhkia ja mahdollisuuksia kurssin osallistujien omien näkemysten ja kokemusten pohjalta.

Tulevaisuustyöpaja toteutettiin pyytämällä osallistujia kirjaamaan havaitsemiaan trendejä ja signaaleja, jotka voivat vaikuttaa metsäalan elinkeinojen tulevaisuuteen. Trendi määriteltiin ilmiöksi, jolla voidaan nähdä olevan jo toteutuneen kehityksen perusteella tunnistettavissa oleva suunta. Signaali määriteltiin ilmiöksi, joka on ”oraalla” ja jolla ei ole yleistä historiaa, mutta joka voi tulevaisuudessa muodostua keskeiseksi vaikuttajaksi metsäalan elinkeinoille (Mannermaa 1999).

Kunkin havaitun trendin ja signaalin kohdalla kysyttiin:

- Mihin metsäalan elinkeinoihin tai niiden osaan kyseinen trendi jatkuessaan / signaali toteutuessaan vaikuttaa?
- Millainen vaikutus trendillä jatkuessaan / signaalilla toteutuessaan on kyseiseen elinkeinoon?
- Mitä tulevaisuuden elinkeinoja trendin jatkuminen / signaalin toteutuminen saattaa synnyttää metsäalalla?

Havaituista trendeistä ja signaaleista koostettiin yhteenveto kurssin loppukeskustelun tueksi.

Trendit ja signaalit

Kaikenkaikkiaan 23 osallistujaa täytti vastauksia varten valmistetun tulevaisuustyöpaja -vihkon. Kirjatuista havainnoista 71 käsitti metsäalan elinkeinojen tulevaisuuteen vaikuttavia trendejä ja 37 signaaleja. Yleisin trendi oli ”työvoimapula”, jonka 10 osallistujaa arvioi uhkaksi metsäalan elinkeinoille. ”Metsänomistuksen pirstoutuminen” ja ”ympäristötekijöiden merkityksen kasvu” olivat seuraavaksi yleisimmät trendit (Taulukko 1).

¹ Metsäalan tulevaisuusfoorumi on huhtikuussa 2003 Maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella käynnistynyt hanke, jonka tehtävänä on metsäalaa vaikuttavia kehityskulkuja luotaamalla ja ennakoimalla edistää metsiin perustuvaa hyvinvointia Suomessa. Tehtävänsä mukaisesti metsäalan tulevaisuusfoorumi tuottaa uutta tietoa ja nostaa esille ajatuksia ja näkemyksiä metsäalan elinkeinojen tulevaisuuden uhkista ja mahdollisuuksista. Tulevaisuustiedon jatkuvan arvioinnin lisäksi keskeisiä foorumityön tuloksia ovat tulevaisuusluotaukset, tulevaisuustyöpajat, tulevaisuusseminaarit sekä artikkelit ja asiantuntijakolumnit. Lisätietoja www.metsafoorumi.fi.

Taulukko 1. Metsäalan elinkeinoihin vaikuttavia trendejä päättäjien metsäakatemia kurssin tulevaisuustyöpajan perusteella.

TRENDI	KPL	UHKAT	MAHDOLLISUUDET
Työvoimapula	10	Metsänhoito heikkenee Puuntuotanto ja -jalostus vaarantuvat	Uusia metsänhoitoyrityksiä Koneyrittäjäyys kehittyy Uusia koulutusjärjestelmiä ja –organisaatioita
Metsänomistuksen pirstoutuminen	7	Teollisuuden puunsaanti heikkenee Metsänhoito heikkenee	Uusia internetpalveluja Uudet omistuspalvelut
Ympäristötekijöiden merkityksen kasvu	6	Teollisuuden puunsaanti heikkenee	Monikäyttöpalvelut Luonnonhoitokonsultointi Luontomatkailu
Nuorten kiinnostuksen lasku metsäalaa kohtaan	3	Ei kouluteta osaajia Ei synny innovaatioita Ei synny jalostusarvoa	IT teknologia yleistyy
Globalisaatio ja yritysten keskittyminen	3	Investoinnit vähenevät Suomessa Pienten yritysten kilpailukyky heikkenee	Puulle uusia käyttökohteita Menestystä klusterin kilpailukykyisille yrityksille
Ilmastonmuutos ja puuenergian käytön lisääntyminen	3		Energiapuun korjuu kehittyy Mekaanisen metsäteollisuuden tuotteiden kysyntä kasvaa
Luontomatkailun kasvu	3		Uusia sivuelinkeinoja metsätiloille Uusia matkailupalveluyrityksiä

Koska signaalit ovat luonteeltaan vaikeasti havaittavia oraalla olevia ilmiöitä, niitä ei luokiteltu vastausten frekvenssien perusteella. Esimerkkejä havaituista signaaleista olivat:

- Uudet puukemialliset tuotteet
- Kulutustottumusten muuttuminen laadukkuutta ja ekologisuutta korostavaksi
- Yrittäjyyden merkityksen korostuminen
- Sähköisten ja mobiilien palveluiden merkityksen korostuminen
- Koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaamattomuus

Yhteistä useimmille havaitulle trendille ja signaalille oli, että niistä löytyi uhkia olemassaoleville metsäalan elinkeinoille, mutta toisaalta mahdollisuuksia erityisesti uusille elinkeinoille. Uhkia ja mahdollisuuksia tarkasteltiin lähemmin Michael A. Porterin kilpailukykyyn timanttimalin avulla (Porter 1990, 1998)².

² Porterin (1990, 1998) timanttimali on kuvaus kilpailukykyyn vaikuttavista tekijöistä. Sitä on käytetty laajasti maitten, alueiden, tuotannonalojen ja myös perustana yritysten välisen kilpailukykyyn arvioinneissa. Porterin timanttimali on ollut lähtökohtana klusterianalyseille.

Trendit ja signaalit timanttimallassa

Osallistujat arvioivat metsäalan kilpailukyvyn uhkien olevan lähinnä *tuotannontekijöiden saatavuutta* rajoittavissa tekijöissä. Työvoimapula, metsänomistuksen pirstoutumisen ja ympäristötekijöiden merkityksen kasvun arvioitiin heikentävän metsänhoidon tasoa ja/tai vaarantavan metsäteollisuuden puunsaantia. Kilpailukyvyn mahdollisuuksia avautuu osallistujien mielestä metsänhoito-, luotomatkailu-, koulutus-, omistus- ja koneyrityspalveluissa lähinnä *kysynnän muutoksen* seurauksena (Kuva 1)

Osallistujat näkivät useita elinkeinomahdollisuuksia perinteisen metsäsektorin *lähi- ja tukialoilla*. Puuenergian käytön lisääntyminen, luotomatkailu ja uudet puukemian tuotteet mainittiin trendeiksi tai signaaleiksi, joista voi kehittyä entistä merkittävämpiä tai uusia elinkeinoja tulevaisuudessa.

Kansainväliset liiketoimista erityisesti Venäjän merkityksen arvioitiin kasvavan raaka-aineen saannin turvaamisen ja kiristyvän kilpailun kautta. Muina metsäalan elinkeinojen tulevaisuudelle vaikuttavina kansainvälisinä trendeinä ja signaaleina kurssin osallistujat mainitsivat globalisaation ja yritysten keskittymisen.

Julkisen vallan vaikutuksesta kilpailukykyyn esiin nousivat nuorten kiinnostuksen lasku sekä koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaamattomuus. Kurssilaiset arvioivat uusia elinkeinomahdollisuuksia metsäalalla lähinnä työvoimaintensiivisissä palveluissa. Toisaalta kurssilaiset arvioivat työvoimapulan ja koulutuksen ja työelämän kohtaamattomuuden olevan uhkia metsäalan elinkeinojen kehittymiselle. Havaittu ristiriita oli selkein tulevaisuustyöpajan johtopäätös.

Tulevaisuustyöpajan perusteella työvoiman määrällinen ja laadullinen riittävyys on yksi tulevaisuuden haasteista metsäalan elinkeinoille. Keskeistä tässä on opetuksen ja koulutuksen joustavuus ja kohdentaminen muuttuviin työvoimatarpeisiin. Kurssin loppukeskustelussa, joka on raportoitu toisaalla tässä kirjassa, nousi esiin lisää koulutuksen haasteita ja niiden ratkaisuvaihtoehtoja.

Kuva 1. Tulevaisuustyöpajassa esille nousseet trendit ja signaalit Michael A. Porterin (1990, 1998) kilpailukyvyn timanttimallassa.

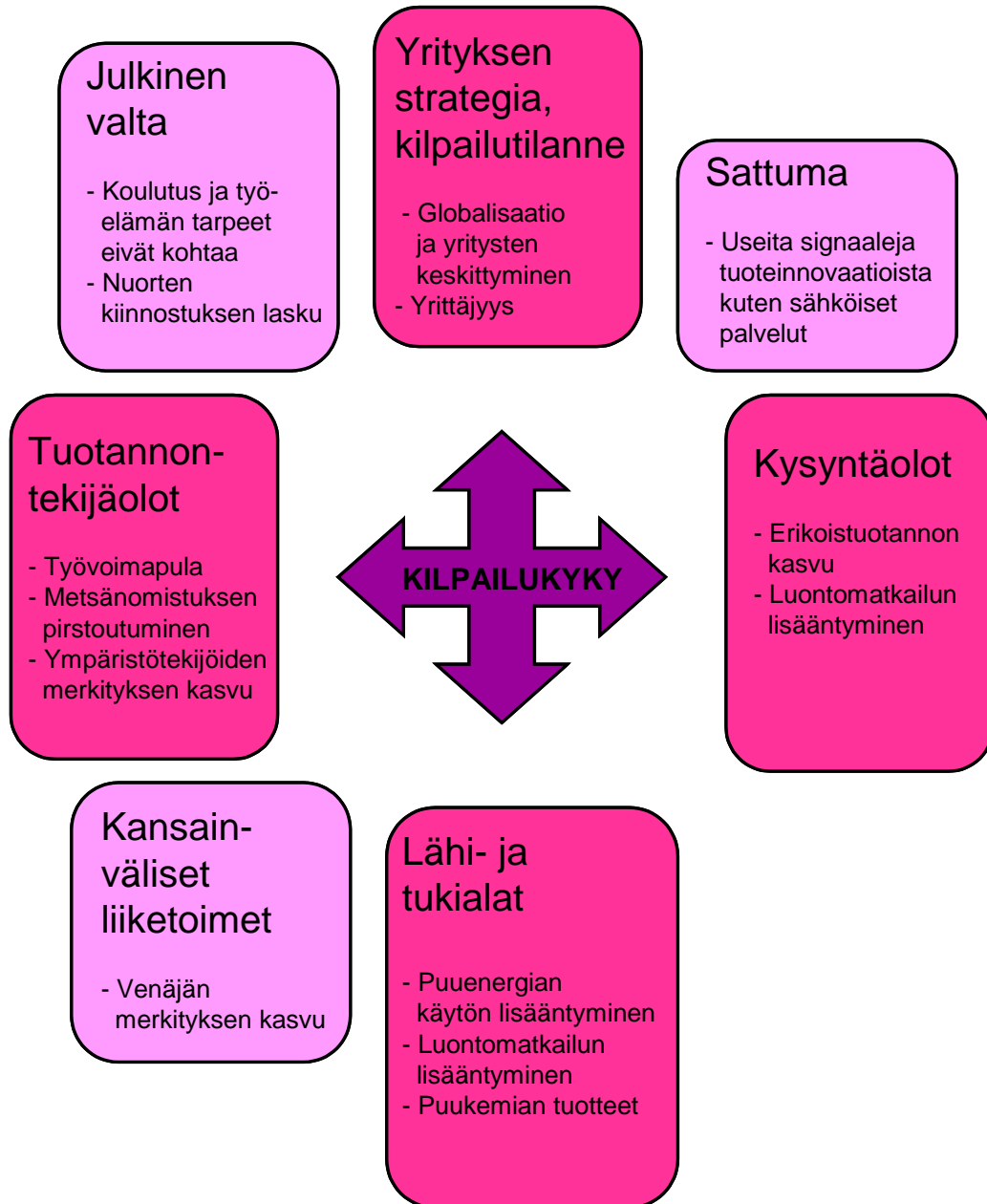
Viitteet:

Mannermaa, M. 1999. Tulevaisuuden hallinta – skenaariot strategiatyössä. *Ekonomia* –sarja. WSOY. Porvoo, Helsinki, Juva. 223 s.

Porter, M. 1990. *The competitive advantage of nations*. The Free Press, New York, and Collier MacMillan, Toronto. 855 s.

Porter, M. 1998. Clusters and new economics of competition. *Harvard Business Review*, November-December 1998.

**Päättäjien Metsäakatemia tulevaisuuden trendit ja signaalit
Michael Porterin kilpailukyvyntimanttimallissa**

Kuva 1. Tulevaisuustyöpajassa esille nousseet trendit ja signaalit Michael A. Porterin (1990, 1998) kilpailukyvyntimanttimallissa.